

MKBA Uit het Krijt

- Het maatschappelijke rendement van een schuldenvrije herstart -

Opgesteld door:

LPBL: Merei Lubbe en Veroni Larsen

Op verzoek van: De Regenboog Groep

Datum: januari 2024

Inhoud

1. Inleiding.....	1
1.1. Aanleiding en vraagstelling.....	1
1.2. Aanpak en leeswijzer.....	1
2. Uit het Krijt.....	3
2.1. Probleemanalyse en werkwijze	3
2.2. Effecten in beeld.....	4
3. Effectiviteit.....	8
3.1. Doelgroep.....	8
3.2. Kosten.....	10
3.3. Effectiviteit.....	11
4. Resultaat MKBA	14
4.1. Resultaten MKBA	14
4.2. Toelichting op de baten	15
4.3. Doorkijk potentie en gevoeligheidsanalyse	18
5. Conclusie en advies	21

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en vraagstelling

Eind 2019 is de Regenboog Groep gestart met het project Uit het Krijt (UHK). Dak- en thuislozen en mensen in (sociale) armoede met relatief kleine schulden worden door een snelle procedure direct van hun schulden afgeholpen. Ze hoeven niet de schuldsanering in en de schuld niet af te lossen. Dit wordt aangeboden in combinatie met een nazorgtraject. Uit een recent uitgevoerde evaluatie¹ naar de meerwaarde van het project blijkt dat de resultaten zeer positief zijn. Schulden lopen niet verder op, mensen ervaren direct minder stress en durven weer meer naar de toekomst te kijken. Ook de woonsituatie van een aantal van de deelnemers is sterk verbeterd. In het kader van de overdraagbaarheid en opschaling bestaat op dit moment behoefte aan meer zicht op de kosten en maatschappelijke baten van dit project.

De Regenboog Groep heeft daarom LPBL gevraagd om een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) op te stellen van het project zoals dit tot nu toe (terugkijkend) is uitgevoerd². Het doel van de analyse is om door de economische bril naar de eigen activiteiten te kijken en zo zicht te krijgen op de waarde van het project en eventuele aandachts- of verbeterpunten.

Een MKBA brengt op systematische wijze alle voor- en nadelen van een interventie onder één noemer. Dat gebeurt door de effecten van UHK te vergelijken met de situatie waarin het project er niet zou zijn. De baten worden net als de kosten uitgedrukt in euro's. Dit geldt ook voor de zaken die niet direct een prijskaartje hebben, zoals kwaliteit van leven of je veilig voelen. Een MKBA kijkt dus naar zowel financiële als ook immateriële waarden. Daarnaast worden alle partijen betrokken in de analyse, dus niet alleen de partijen die investeren, maar ook de deelnemers zelf en hun omgeving. Tot slot geeft een MKBA inzicht in de belangrijkste sleutels voor succes: welke werkzame mechanismen dragen bij aan het succes? Deze inzichten kunnen worden toegepast bij overdragen en opschalen.

1.2. Aanpak en leeswijzer

De MKBA is uitgevoerd in drie stappen³:

1. *Interventie en effecten in beeld.* Dit betreft het voorbereidende werk voor het opstellen van het model. Op basis van toegezonden stukken en een workshop EffectenArena is de werkwijze beschreven en afgezet tegen de oude manier van werken. De verwachte effecten van de aanpak voor de betrokken personen, de betrokken instanties en andere leden van de maatschappij zijn beschreven (beleidstheorie). Hoofdstuk 2 geeft het resultaat hiervan.
2. *Doelgroep en effectiviteit.* In stap twee hebben we de doelgroep en de effectiviteit van de aanpak in kaart gebracht door een data- en dossieranalyse: wie zijn de personen in de aanpak en in hoeverre leidt de interventie tot effecten (bijvoorbeeld stabilisatie of uitstroom naar vormen van werk) die anders niet waren opgetreden? Het gaat daarbij om de *netto*-effectiviteit, dus ten opzichte van

¹ Hogeschool van Amsterdam, lectoraat Armoede Interventies, Evaluatie Uit het Krijt, oktober 2022

² Op dit moment loopt er ook een subsidie voor UHK 2.0.

³ Zie 'Werken aan maatschappelijk rendement – een handreiking voor opdrachtgevers van MKBA's in het sociale domein', opgesteld door LPBL in opdracht van het ministerie van BZK, Den Haag, februari 2011.

het nulalternatief. Immers, als de aanpak er niet was geweest, waren sommige mensen ook geholpen en schulden gestabiliseerd. Hoofdstuk 3 geeft hiervan de resultaten.

3. *Opstellen MKBA*. In de derde stap is het MKBA-model opgesteld. Het effectenschema is daarbij te zien als de 'architectuur' van het model. Op basis van de aangeleverde informatie zijn kosten en netto-effectiviteit bepaald. Daar waar geen cijfers bekend zijn doen we onderbouwde aannames op basis van kengetallen. We laten zien wat dit betekent in termen van maatschappelijke kosten en baten. De resultaten hiervan staan in hoofdstuk 4.

De rapportage sluit af met een aantal conclusies (hoofdstuk 5).

2. Uit het Krijt

In dit hoofdstuk beschrijven we de probleemanalyse en werkwijze van Uit het Krijt (paragraaf 2.1). Daarna gaan we dieper in op de verwachte effecten van de aanpak (de beleidstheorie, paragraaf 2.2).

2.1. Probleemanalyse en werkwijze

Probleemanalyse

Dak- en thuislozen en mensen die leven in armoede ervaren veel drempels om deel te kunnen nemen aan een regulier schuldhulpverleningstraject. Zo zijn een stabiele huisvesting en (inzicht in) voldoende aflossingscapaciteit vaak voorwaarde voor toelating tot een schuldregeling. Daarnaast zijn ernstige psychische en/of verslavingsproblemen vaak een reden om niet toegelaten te worden. Echter, ook als deze complexe problematiek niet prominent aanwezig is, zoals bij de groep economisch daklozen, blijven huisvesting, inkomen en andere voorwaarden belemmerend voor deelname of toelating. De stedelijk economisch daklozen (STED) zijn mensen die veelal door een life-event, b.v. verlies van werk of een scheiding, dakloos zijn geraakt. In principe zijn ze zelfredzaam en komen om die reden niet in aanmerking voor zorg met verblijf (maatschappelijke opvang). Wel worden ze, vanuit een apart team, begeleid door de Regenboog Groep. Zij proberen om de negatieve gevolgen van de dakloosheid te voorkomen door het bieden van een tijdelijke woonruimte en door intensief maatschappelijk werk.

Binnen deze meer zelfredzame groep kampt een groot deel met schulden, maar de meerderheid daarvan heeft zelf al betalingsregelingen getroffen of kan via reguliere kanalen geholpen worden. Er is echter een kleine groep waar sprake is van (*problematische*) schulden, waarbij de problemen te groot zijn en/of het (zelf)oplossend vermogen beperkt. Zonder hulp lopen de schulden en kosten op, waardoor de situatie escaleert en mensen onnodig (verder) afglijden. Voor deze groep is het project Uit het Krijt in eerste instantie opgezet.

Box. 2.1. Definitie Problematische schulden

- De Tweede Kamer spreekt van een problematische schuld wanneer iemand langdurig niet aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, er meerdere betalingsachterstanden zijn en er geen geld is om de schuld te betalen.
- Het NIBUD zegt dat er sprake is van problematische schulden wanneer het bedrag dat in 36 maanden kan worden afgelost op de schulden, lager is dan de totale schuldenlast.
- De NVVK (branchevereniging voor schuldhulpverlening, sociaal bankieren en bewindvoering) geeft aan dat sprake is van een problematische schuldsituatie wanneer van een persoon redelijkerwijs is te voorzien dat hij niet zal kunnen voortgaan met het betalen van zijn schulden, of waarin hij heeft opgehouden te betalen.

Bron: S.& C. Bewindvoering

Werkwijze Uit het Krijt

Uit het Krijt is zoals aangegeven ingebed in een bredere begeleiding vanuit de Regenboog Groep (RBG). Het doel is het terugdringen van het aantal mensen met problematische schulden, door een snelle procedure en het in één keer afbetalen van de schulden. Het totaalbudget per deelnemer is maximaal € 5.000 euro. Door deze relatief kleine schuld in een vroeg stadium weg te nemen en de juiste begeleiding en nazorg te bieden, kan iemand snel de draad weer oppakken.

Voor de aanmelding bij Uit het Krijt wordt door de aanmelder ofwel verwijzer een overzicht gemaakt van de schulden, het totale inkomen en de uitgaven. Ook mensen met informele schulden kunnen in aanmerking komen voor de ondersteuning van Uit het Krijt, mits die schulden te bewijzen zijn. Bij de aanmelding moet ook een toelichting worden gegeven van de reden van de schuld, wat de betreffende persoon zelf mogelijk al heeft ondernomen, welke belemmeringen voor reguliere hulp spelen en waarom aflossing door Uit het Krijt het verschil kan maken. Dit wordt besproken in een selectiecommissie met de projectleider en drie maatschappelijk werkers van de Regenboog Groep. Zij bepalen gezamenlijk wie wel of niet mee mag doen. Bij deelname wordt door de projectleider onderhandeld met de schuldeisers. Voor kleine schulden geldt vaak dat schuldeisers niet akkoord gaan met een schuldsanering. Toch blijkt – door het aanbod van directe afbetaling – dat er bij de schuldeisers nog ruimte is voor onderhandeling en het verminderen van het schuldbedrag. Na deze onderhandeling worden de openstaande bedragen direct afbetaald en volgt de nazorg op maat. De maatschappelijk werker die al betrokken is blijft een jaar beschikbaar voor begeleiding van de deelnemer.

Nulalternatief

In het nulalternatief, de situatie zónder het project Uit het Krijt, gaan we er vanuit dat de deelnemers de reguliere begeleiding van de maatschappelijk werkers zouden krijgen. Dat wil zeggen: praktische ondersteuning, zoals aanvraag postadres, uitkering, bijzondere bijstand en dergelijke, doorverwijzen overige hulp en de inzet van projecten voor tijdelijke woonruimte. De schulden zouden in de meeste gevallen *niet* direct verholpen kunnen worden. Voor een deel van de deelnemers komt dit later, bij stabilisatie van de woon- of inkomenssituatie, wel op gang via reguliere schuldhulpverlening. Zij hebben gedurende een langere tijd (1,5 tot 3 jaar) te maken met een zeer beperkt budget aan leefgeld.

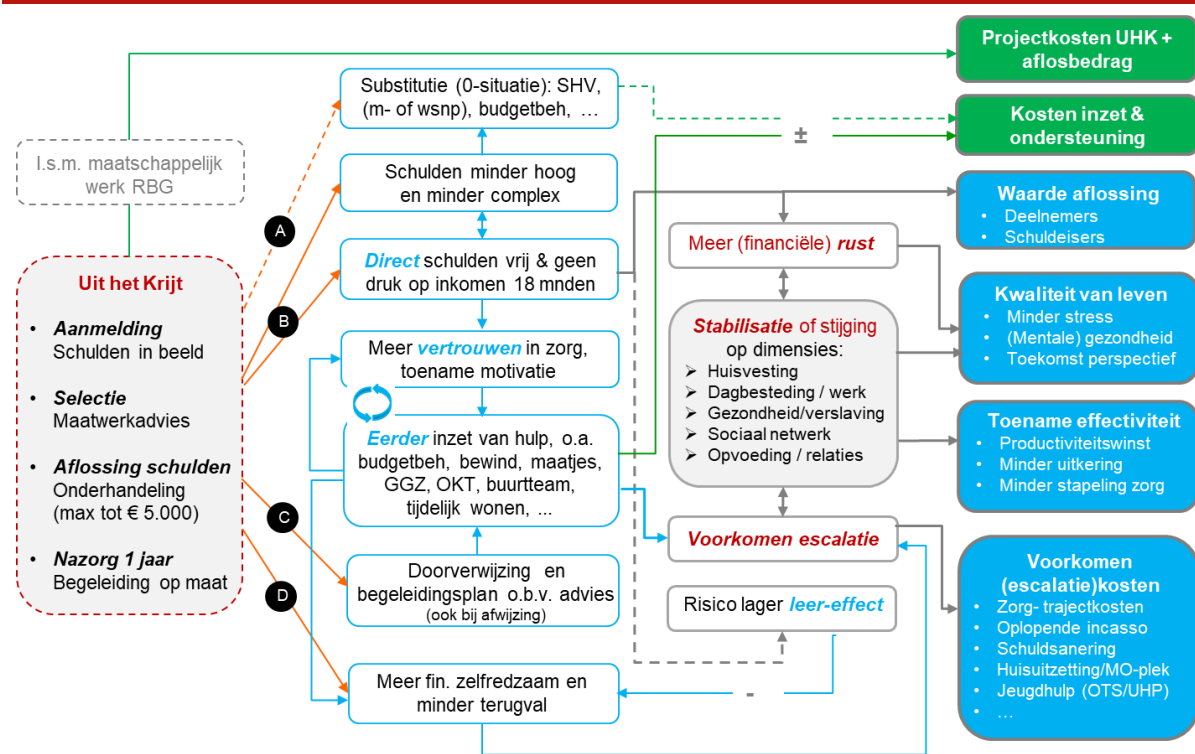
2.2. Effecten in beeld

De werkwijze van Uit het Krijt leidt tot een aantal bedoelde en onbedoelde effecten ten opzichte van het nulalternatief. Deze zijn onderzocht in een MKBA Arena-bijeenkomst op 10 oktober 2023. De effecten zijn in onderstaande figuur gevangen in één schematische weergave. We noemen dit de beleidstheorie.

Door de pijlen in de figuur te volgen, kan een beeld worden gevormd van de effecten die van UHK worden verwacht. Links in de figuur staan de werkwijze en bijbehorende activiteiten. Zoals al besproken kunnen de activiteiten van ‘Uit het Krijt’ niet los gezien worden van de begeleiding door de maatschappelijk werkers vanuit de Regenboog Groep. De resulterende maatschappelijke kosten en baten, in het schema helemaal rechts in de blauwe blokken, zijn dan ook het resultaat van een bredere inspanning.

Figuur 2.1. Effecten van de werkwijze van Uit het Krijt

Bron: LPBL

Op hoofdlijnen heeft het project in samenwerking met het maatschappelijk werk vier *verwachte* directe effecten (A tot en met D) die hieronder besproken worden.

A. *Besparing van gemeentelijke kosten door substitutie.* In de eerste plaats geldt dat sommige cliënten anders, zónder Uit het Krijt, een regulier schuldhulpverleningstraject zouden hebben gekregen op korte of op langere termijn. Op korte termijn gaat het waarschijnlijk om slechts een kleine groep (vandaar de stippellijn). De meeste cliënten uit de doelgroep van UHK komen op dit moment namelijk niet in aanmerking voor een regulier traject. Ze hebben een instabiele woonsituatie, geen postadres, onzeker inkomen, informele schulden en/of zijn niet in staat om drie jaar te leven met een beperkt leefgeld⁴. Daarnaast zijn de schulden nog relatief laag als ze aangemeld worden bij Uit het Krijt. Dus bij cliënten waar het op korte termijn wél mogelijk is om een regulier traject in te zetten gaat het in eerste instantie om een relatief minder dure interventie. De baten van substitutie op korte termijn zijn dan ook relatief beperkt.

Meer baten zijn te verwachten op de wat langere termijn, in het voorkomen dat schulden oplopen en complexer worden. Ook kunnen, zónder passende ondersteuning en begeleiding, sneller nieuwe schulden ontstaan. Gemiddeld zijn er op het moment dat mensen zich bij de schuldhulpverlening melden zo'n 13 schuldeisers en is het gemiddeld schuldenbedrag € 37.500⁵. Bij UHK is dit 3

⁴ Vanaf 1 jan 2024 is het afbetalingstermijn in de schuldhulpverlening verkort van 36 naar 18 maanden

⁵ NVVK jaarverslag 2022

schuldeisers en respectievelijk € 3.500 euro. Een voorkomen escalatie van schulden leidt tot diverse voorkomen maatschappelijke kosten, waaronder de inzet van schuldhulpverlening. In het schema loopt deze relatie via de voorkomen escalatie, zie ook hieronder bij punt C.

- B. *Direct schuldenvrij* en in sommige gevallen geen druk op het inkomen tijdens de schuldenregeling. Voor alle cliënten met een positief advies na de bespreking in de selectiecommissie, geldt dat ze binnen gemiddeld 6 tot 8 weken schuldenvrij zijn. De openstaande schulden worden direct afgelost. Door de onderhandeling die mogelijk is vanuit het NVVK-lidmaatschap komen ook mensen met een oorspronkelijke schuldbedrag van meer dan € 5.000 euro in aanmerking voor een directe aflossing. De onderhandelingsruimte heeft met andere woorden ook een direct effect op het verlagen van het totale schuldbedrag voor cliënten. Beide effecten leiden tot een directe toename in kwaliteit van leven. Cliënten ervaren direct meer financiële rust, dat wil zeggen een verbetering van de mentale gezondheid. Voor sommige deelnemers geldt ook concreet dat ze meer leefgeld hebben (omdat ook lopende of bestaande afbetalingen formeel en informeel wegvallen).

Schulden en financiële stress zijn een vliegwiel voor problemen op andere leefgebieden. Het kan andersom dus ook een eerste opstap zijn naar stabilisatie en of een verbetering op deze gebieden of dimensies. Zo heeft het weer schuldenvrij zijn, vaak voorafgaand aan het regelen van een uitkering, een direct effect op de verbetering van de woonsituatie. Stabiele en overzichtelijke inkomsten en uitgaven zijn immers vaak een voorwaarde voor een (tijdelijke) woning. De mentale ruimte en de ontspanning die daarmee gepaard gaan geven ook letterlijk ruimte in weer meer meedoen. Dat kan zijn op het gebied van dagbesteding, vrijwilligerswerk of betaald werk. We zien voorbeelden waarbij mensen weer aan het werk gaan op het moment dat de schulden zijn kwijtgescholden. Angst voor een mogelijke beslaglegging weerhield ze er soms al jaren van om aan het werk te gaan. Ook de sociale en huiselijke relaties staan minder onder druk en kunnen door de verminderde financiële stress verbeteren. Zoals cliënten aangeven: "*Er komt weer meer perspectief*". En dit uit zich op de verschillende leefgebieden van een cliënt en zijn of haar omgeving.

Het direct afbetalen van de schulden, kan ook leiden tot meer vertrouwen in (de dienstverlening van) de gemeente. Als dat wordt ondersteund met de inzet van passende hulpverlening indien dit nodig is, denk aan budgetbeheer of bewindvoering, een financieel maatje, maar ook aan een GGZ-psycholoog om te werken aan psychische problemen of een ouderkind-adviseur voor ondersteuning bij de opvoeding, ontstaat een zichzelf versterkend effect: hoe groter het vertrouwen, hoe groter de bereidheid tot het accepteren van hulp. En hoe passender de hulp, hoe groter het vertrouwen. Daarbij geldt ook: hoe tevredener de cliënten zijn, hoe meer ze dit doorgeven aan anderen, waardoor dit mogelijk ook leidt tot het bereik van nieuwe mensen en huishoudens.

- C. *Meer doorverwijzing en begeleidingsplan* op basis van maatwerkadvies. Het meer inzetten van passende ondersteuning is ook een direct effect van de interventie. Dit geldt voor alle cliënten die zijn aangemeld. Voor elke aanmelding wordt een overzicht gemaakt van de schulden en op basis van de inbreng, het verhaal van de doorverwijzer, komt de commissie, ook bij afwijzing, tot een maatwerkadvies met mogelijke doorverwijzingen. In het maatwerkadvies worden problemen zoveel mogelijk in samenhang benaderd in plaats van afzonderlijk. De extra inzet van hulp en (praktische) ondersteuning leidt op korte termijn tot meer zorgkosten. Echter een groot deel hiervan zou anders,

zonder Uit het Krijt, ook zijn ingezet. De grootste winst zit in het *gelijktijdig* aanbieden van hulp en ondersteuning, wat een verbetering betekent van de effectiviteit van de hulp. Een GGZ-traject heeft bijvoorbeeld meer kans van slagen vanuit een stabiele leefsituatie dan wanneer iemand niet goed slaapt vanwege financiële stress. Maar ook het inzetten van budgetbeheer als voorwaarde in het nazorgtraject heeft een grotere kans van slagen met gelijktijdige kwijtschelding van de schulden. In veel gevallen weten cliënten daardoor (een vorm van) stabilisatie of sociale stijging te bereiken, zoals hierboven aangeven. Zo kan voorkomen worden dat problemen (verder) escaleren.

De verbeterde positie leidt tot vermeden maatschappelijke kosten. Denk daarbij aan minder uithuisplaatsingen, maatschappelijke opvang, oplopende incassokosten, schuldsanering, uitkeringen, jeugdzorg (Ondertoezichtstellingen / uithuisplaatsingen), dure (tweede lijns)zorg en kosten voor politie en justitie door minder incidenten en criminaliteit.

- D. *Meer financieel zelfredzaam en minder terugval in de schulden.* Het eerder inzetten van zorg, maar ook het (verplichte) nazorgtraject van een jaar, zijn beide gericht op het meer financieel zelfredzaam maken van de cliënten zodat de kans op terugval, betalingsachterstanden en schulden, kleiner wordt. Daarbij kan een client voor een langere tijd ondersteund worden door een vrijwillig maatje, een vorm van budgetbeheer krijgen of (ook na het afgesproken jaar) nog maandelijks langs komen bij de betrokken maatschappelijk werker met zijn post en brieven voor de gezamenlijke administratie en het budgetteren.

Overigens merken we hierbij ook op dat er een onbedoeld effect kan optreden wanneer schulden 'te snel' worden overgenomen. Uit de interviews kwam naar voren dat het soms ook even tijd kost voordat iemand eraan toe is om geholpen te worden. Zonder het *leereffect* dat ook kan uitgaan van een langere periode in een betalingsregeling en rondkomen van minder geld, vervalt iemand wellicht ook weer sneller in de schulden. Belangrijke randvoorwaarden voor succes zijn de selectieprocedure en de open niet-oordelende benadering van de deelnemers: "*Ze hebben een schuld maar zijn niet schuldig*".

3. Effectiviteit

Om de maatschappelijke kosten en baten te kunnen bepalen is inzicht nodig in de effectiviteit. *Hoeveel personen blijven duurzaam uit de schulden? Bij hoeveel treedt een verbetering op in één of meer leefgebieden? En bij hoeveel komt dit door het direct overnemen van de schulden?* Om deze vragen te beantwoorden konden we beschikken over een uitgebreid bestand van ruim 150 aanmeldingen in de periode van december 2019 tot en met augustus 2023. Het bestand bevatte naast persoonskenmerken als leeftijd, geslacht en huishoudsamenstelling, ook informatie over de schulden, de woonsituatie, de belangrijkste inkomensbron en een overzicht van de inkomsten en uitgaven. Hiervoor is de informatie uit de aanmeldingsformulieren verzameld en omgezet in een Excelbestand.

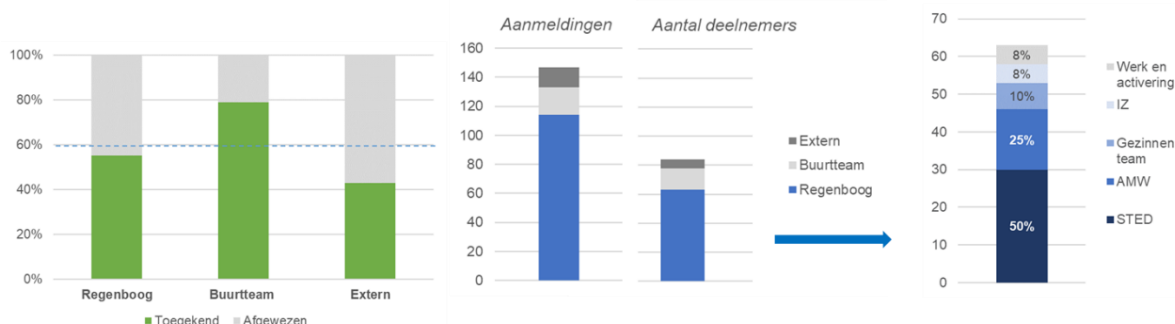
Voor het in kaart brengen van de ontwikkeling van de deelnemers hebben we enerzijds een analyse uitgevoerd op een steekproef van bijna 40 dossiers. Anderzijds is dit aangevuld en uitgebreid met informatie vanuit de registratie bij afronding van de nazorgperiode. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste resultaten van de analyse: wie zijn de deelnemers (3.1)? Wat zijn de kosten (3.2) en tot welke effecten heeft het aflossen van de schulden geleid (3.3)?

3.1. Doelgroep

Aanmelding en toekenning

In ruim drieënhalf jaar zijn er 152 aanmeldingen geweest, waarvan er nog vier in de intake-fase zitten. In totaal zijn er 84 deelnemers toegelaten (zo'n 60%). De meeste aanmeldingen en deelnemers (75%) zijn al bekend bij de Regenboog Groep. De rest is aangemeld via het buurtteam of via externe partijen, met name het Leger des Heils. Van de deelnemers die zijn aangemeld door de Regenboog Groep komt de helft uit het team voor stedelijk economische daklozen (STED), een kwart vanuit algemeen maatschappelijk werk (AMW) en het overige kwart is afkomstig uit verschillende teams (gezinnen, informele zorg en werk & activering). Dit betekent dat tijdens de looptijd van het project de doelgroep is uitgebreid met andere deelnemers.

Figuur 3.1. Overzicht aanmeldingen, verwijzers en deelnemers

Bron: Aanmeldbestand RBG, bewerking LPBL

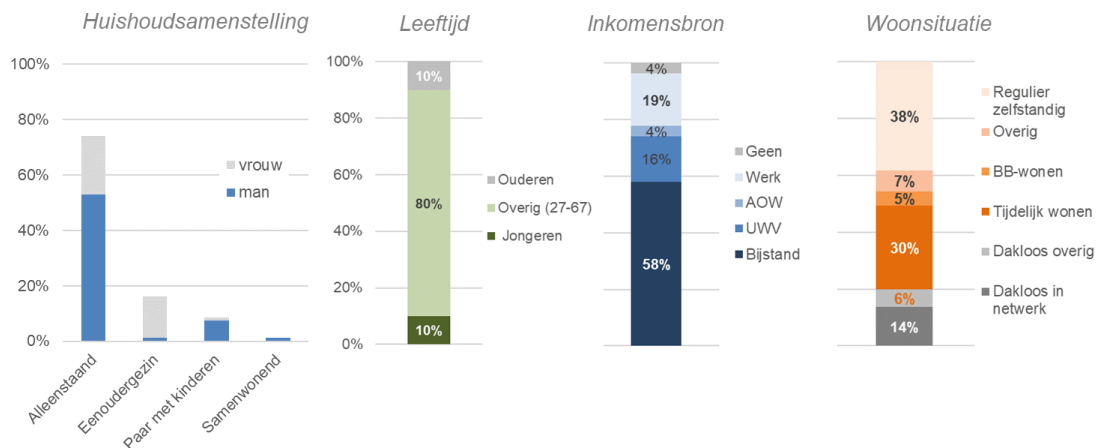
Aanmeldingen vanuit het buurtteam zijn meer dan gemiddeld toegekend. Voor de externe partijen geldt het omgekeerde.

Kenmerken

In onderstaande figuren zijn de belangrijkste kenmerken van de deelnemers zichtbaar gemaakt, bij aanvang van het project. De helft van de deelnemers is een alleenstaande man en een kwart is een alleenstaande vrouw. Het overige deel is een gezin, waarvan tweederde een eenoudergezin. De meeste deelnemers zijn tussen de 27 en 67 jaar. Toch zijn er ook jongeren (10%) en ouderen (10%) toegelaten tot het project. De belangrijkste inkomensbron is een uitkering: bijstand, UWV of AOW. Afgerond heeft 20 procent van de deelnemers werk bij aanvang en 5 procent heeft geen (officieel) inkomen.

Figuur 3.2. Kenmerken doelgroep huishoudsamenstelling, leeftijd, woonsituatie⁶ en inkomensbron

Bron: Aanmeldbestand RBG, bewerking LPBL

Voor de woonsituatie geldt dat bij aanmelding 40 procent van de deelnemers al een min of meer stabiele woonsituatie heeft. Dit wordt verklaard door de uitbreiding naar andere soorten deelnemers dan alleen de groep stedelijk daklozen. Zo zijn de deelnemers die via het buurtteam of het algemeen maatschappelijk werk zijn aangemeld meestal al zelfstandig wonend.

Soort en reden van de schuld

Gemiddeld hebben de deelnemers bij ongeveer drie partijen of bedrijven een schuld uitstaan. Voor bijna 60 procent van de deelnemers is er een schuld ontstaan door het niet op tijd (kunnen) betalen van de zorgverzekering, de eigen bijdrage of overige zorgkosten die niet vergoed bleken door de verzekering, zoals bijvoorbeeld de tandarts. Gemiddeld is er in dat geval meer dan één rekening die niet betaald is (1,3). Zie de figuur hieronder voor een overzicht van de belangrijkste schuldeisers en het gemiddeld aantal openstaande rekeningen.

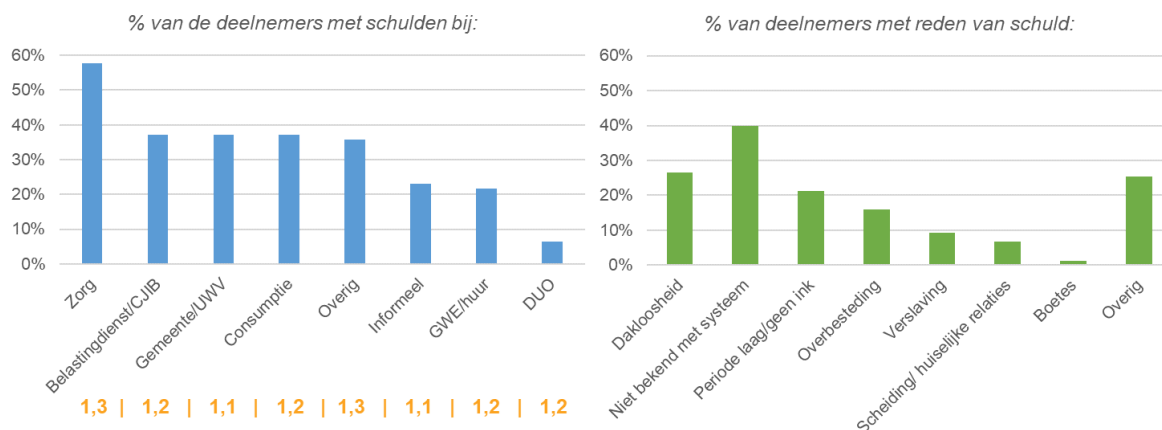
Wat opvalt is dat de overheid (Belastingdienst, gemeente, UWV en DUO) bij ongeveer 80 procent van de deelnemers een schuldeiser is. Het gaat in de meeste gevallen om het terugbetalen van de uitkering bij tijdelijk meer of minder inkomen, het terugvorderen van (zorg)toeslagen en een achterstand in het terugbetalen van de lening voor inburgering. Dit komt sterk overeen met wat aangegeven is als oorzaak

⁶ De indeling bestaat uit: Dakloos tijdelijk in netwerk /familie, Dakloos in dag-& nachtopvang, auto of park,..., Tijdelijke wonen (passantenhotel, hotels, onder de pannen, tijdelijk onderdak, noodopvang gezinnen), BB-wonen: Beschermd wonen (24 uren zorg op locatie) & Begeleid wonen (Leger des heils en HVO querido,...), Overig (b.v. permanent inwonend bij vriendin of familie) en Regulier zelfstandig wonen.

of reden van de schuld. Uit het rechterfiguur blijkt namelijk dat het niet bekend zijn met het systeem (40%), de gevolgen van dakloosheid (25%) en een periode met geen of minder inkomen (20%) de belangrijkste redenen zijn voor betalingsachterstanden en oplopende schulden.

Figuur 3.3. Soort en reden van de schulden

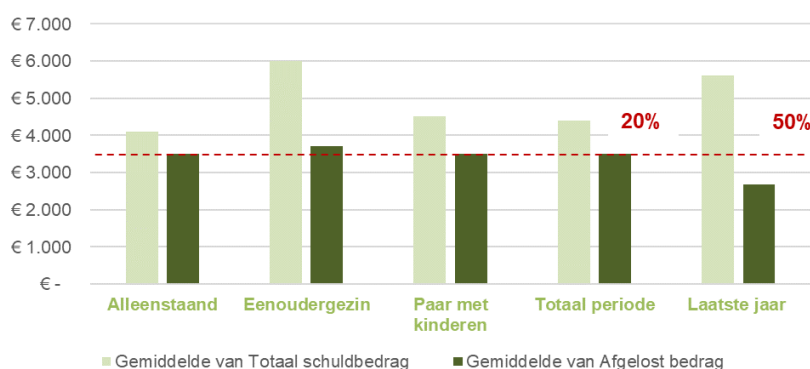
Bron: Aanmeldbestand RBG, bewerking LPBL

Verder zien we ook dat er ook relatief veel overige redenen zijn (bij 25% van de deelnemers). Het gaat om life-events, zoals bijvoorbeeld een begrafenis, de zorg voor een ziek familielid waarvoor een vliegticket nodig is, of een grote schade aan een auto. Hiervoor wordt ook nog wel eens een bedrag geleend in het netwerk, waardoor een informele schuld ontstaat. Meer dan 20 procent van de deelnemers heeft zo'n soort schuld. Wanneer er geen hulp is voor de schulden, zijn het ook vaak deze type schulden die sterk toenemen. Het ene gat wordt met het andere gevuld.

3.2. Kosten

De kosten voor Uit het Krijt vallen uiteen in drie posten: het afgeloste bedrag, de projectkosten en de nazorg door de maatschappelijk werkers. Het gemiddeld schuldbedrag is € 4.400 euro en het gemiddeld afgelost bedrag is terugkijkend over de hele periode € 3.500 euro. Door de onderhandeling is dat bedrag dus met 20 procent verminderd. De totale kosten voor afbetaling van 80 deelnemers is € 280.000 euro.

Figuur 3.4. Het gemiddeld schuld en afgelost bedrag per huishoudtype

Bron: Aanmeldbestand RBG, bewerking LPBL

Overigens blijkt uit een analyse van het afgelopen jaar – na NVVK-registratie en de komst van een nieuwe projectleider – dat er meer effectief is onderhandeld met de schuldeisers waardoor het schuldbedrag met 50 i.p.v. 20 procent is afgenomen. In de doorkijk met het model rekenen we met dit nieuwe percentage en een gemiddeld afgelost bedrag van € 2.700 euro

De *projectkosten* bestaan uit de tijdsbesteding van de vier leden van de selectiecommissie en de projectleider voor het in kaart brengen, onderhandelen, uitbetalen van de schulden en het monitoren van de deelnemers. Per aanmelding zijn de leden gemiddeld 4 uur bezig (dus een uur per persoon per aanmelding). Voor 150 aanmeldingen gaat het om een totaal bedrag van bijna € 39.000 euro⁷. De projectleider heeft gemiddeld 8 uur nodig per deelnemer. Voor 80 deelnemers gaat het om ruim € 41.000 euro. De totale projectkosten komen op daarmee € 80.000 euro.

Kosten voor nazorg

In het project staat maatwerk centraal. De ondersteuning die wordt geboden wordt grotendeels zelf uitgevoerd door de maatschappelijk werkers van de Regenboog Groep (85%) en voor een klein deel (15%) gaat het om begeleiders vanuit met name het buurtteam. Daarnaast worden soms ook nog andere professionals of vrijwilligers ingezet. Denk aan budgetcoach, -beheer, -maatje, bewindvoering of een jobcoach. Bij een op de vijf van de deelnemers is deze vorm van ondersteuning ingezet of liep dit al. We gaan er hier vanuit dat dit ook zou zijn gebeurd zonder Uit het Krijt en nemen hiervoor geen extra kosten mee. Bij opschaling of overdragen naar andere gemeenten is het goed om deze mogelijk extra kosten wel in beeld te houden. Ook denken we dat hier wellicht nog meer potentie zit, we komen hier in het volgende hoofdstuk op terug.

De kosten voor de begeleiding door de maatschappelijk werkers zijn in totaal € 75.000 euro voor 80 deelnemers. De gemiddelde kosten per deelnemer voor een jaar ondersteuning komen neer op iets minder dan € 1.000 euro⁸. Zoals gezegd is het project UHK ingebed in de *reguliere* werkwijze van de Regenboog Groep. Dat wil zeggen dat de gemaakte uren voor de begeleiding door de maatschappelijk werkers in dit geval niet *extra* zijn. In de MKBA staan ze wel aan de kostenkant. Daartegenover staan ze ook als baat als besparing op de organisatiekosten. Ook hiervoor geldt dat het belangrijk is om deze kosten expliciet mee te nemen, aangezien het op andere plekken mogelijk is dat het project niet of minder goed ingebed is in een bestaande organisatie. In dat geval dient er wel extra geld vrij gemaakt te worden.

3.3. Effectiviteit

Het schema uit hoofdstuk 2 laat zien dat er verschillende effecten worden verwacht van Uit het Krijt. De belangrijkste zijn meer financiële rust, stabilisatie van de schulden, meer participatie en voorkomen escalatie (MO-opvang/wonen, zorgkosten). In het onderstaande onderzoeken wij in hoeverre deze effecten ook daadwerkelijk worden bereikt. We presenteren eerst de totaal gemeten effecten (*bruto-effectiviteit*) en maken vervolgens een inschatting van het deel dat toe te schrijven is aan het direct weg-nemen van de schulden (*netto-effectiviteit*).

⁷ Conform kengetallen hanteren we een bruto jaarsalaris van 78.000 en 65 euro per uur (1.200 productieve uren per fte).

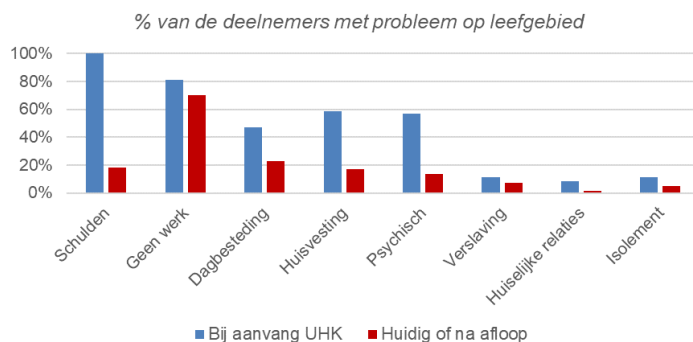
⁸ Het STED-team heeft 15 FTE en had in 2022 1.235 unieke klanten. Dit komt neer op een caseload van 80 per fte. De gemiddelde tijdsbesteding per klant is 15 uur.

Totale effecten bij de deelnemers

Uit de dossieranalyse van de gegevens uit de steekproef en de registratie na de nazorgperiode blijkt dat de leefsituatie van de deelnemers op alle leefgebieden verbetert tijdens de ondersteuningsperiode. Figuur 3.5 laat dit zien voor de belangrijkste problemen. Zo heeft (logischerwijs) 100 procent te maken met schulden, na afloop is dit voor 80 procent van de deelnemers blijvend verbeterd. Een aantal heeft opnieuw schulden gemaakt en een aantal is uit beeld geraakt (waardoor het onbekend is of er sprake is van een verbetering). Naast de afname van de schulden zijn de grootste effecten zichtbaar op het gebied van weer meedoen (dagbesteding en werk), een verbetering in de woonsituatie (dit kunnen ook kleine stapjes zijn binnen een woonvorm) en de mentale ofwel psychische gezondheid van de deelnemers.

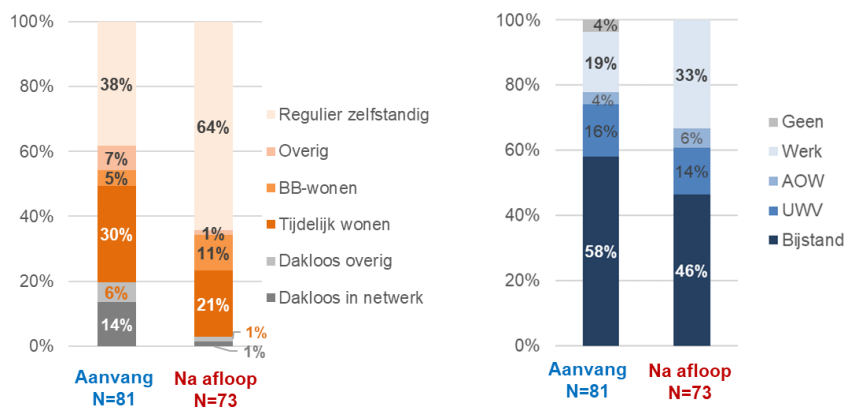
Figuur 3.5. Percentage deelnemers met probleem per leefgebied

Bron: Aanmeldbestand RBG, bewerking LPBL

Wanneer we inzoomen op twee belangrijke effecten waar veel maatschappelijke kosten mee samenhangen, namelijk de woon- en de inkomenssituatie, zien we het volgende verschil tussen het begin en de situatie na verloop van tijd bij de verschillende deelnemers.

Figuur 3.6. Woonsituatie en inkomensbron bij aanvang en na verloop van tijd

Bron: Aanmeldbestand RBG, bewerking LPBL

Bij de woonsituatie (linker figuur) zien we een toename van 40 procent naar bijna 65 procent van de deelnemers die regulier zelfstandig woont. Daarbij hoort een (even grote) afname in de verschillende vormen van minder stabiele woonsituaties. Zo is het tijdelijk wonen afgenomen van 30 naar 20 procent en is er nog maar een heel klein percentage dat dakloos is (in opvang of in netwerk). Ook op het gebied

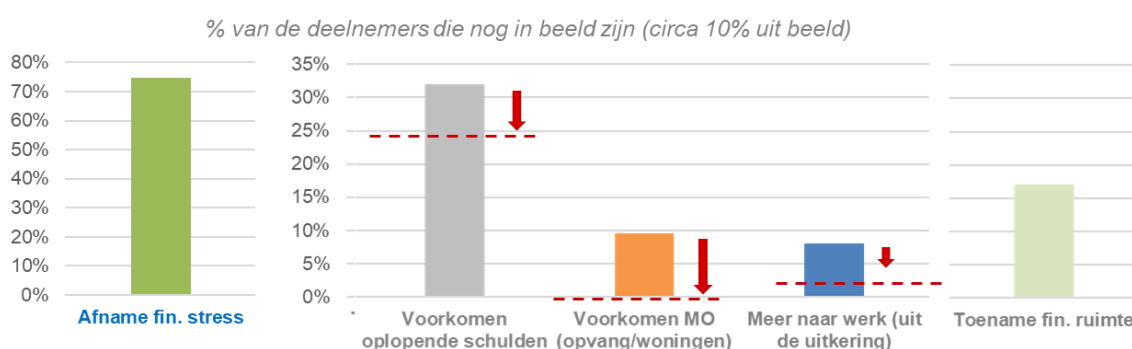

van meer meedoen zijn zoals gezegd grote effecten zichtbaar. Uit het eerdere figuur bleek dat 50 procent van de deelnemers weer meer meedoet in vormen van dagbesteding. Daarnaast zijn er 15 procent meer deelnemers naar betaald werk gegaan (van 19% naar 33%).

Effectiviteit Uit het Krijt

De belangrijkste vraag bij de gevonden effecten is welk deel het gevolg is van het direct aflossen van de schulden door UHK. Aan de hand van de 80 dossiers hebben we hiervan een inschatting gemaakt. Daarnaast maken we gebruik van kengetallen uit eerder onderzoek om de bandbreedte te bepalen. Het figuur hieronder geeft het resultaat.

Figuur 3.7. Netto-effectiviteit: effecten toe te schrijven aan UHK

Bron: Inschatting LPBL o.b.v. registratiebestand en kengetallen

Driekwart van de deelnemers ervaart een afname van financiële stress als gevolg van het direct aflossen van de schulden. Voor ruim 30 procent is door UHK een oplopende schuld voorkomen. Het kengetal voor escalatie van betalingsachterstanden naar problematische schulden is (gemiddeld voor alle soorten mensen met schulden) zo'n 25 procent⁹. In de gevoeligheidsanalyse rekenen we ook met deze waarde. Iets minder dan een derde van de stabilisaties van de woonsituatie is zeer waarschijnlijk het gevolg van de financiële rust die is ontstaan. Het gaat om 10 procent (van de in totaal 26%) voorkomen maatschappelijke opvang (plekken of tijdelijke woningen). Het kan gaan om meer stabilisatie of minder huisuitzettingen. We houden ook hier rekening met een bandbreedte. Uit onderzoek blijkt ook zonder UHK 27 tot 39 procent van de dak- en thuislozen na verloop van tijd regulier zelfstandig woont¹⁰. Met andere woorden: het is mogelijk dat het éxtra effect als gevolg van direct aflossen van de schulden gelijk is aan nul.

De inschatting op basis van het databestand is dat ongeveer 8 procent *extra* aan het werk is gegaan (van de 15% totaal). Dat betreft zowel eerder als meer werken. Op basis van kengetallen over de kans op uitstroom zou een deel van de deelnemers ook zónder een vorm van ondersteuning aan het werk zijn gegaan. Als we dit als uitgangspunt nemen is het *extra* effect door UHK 3 procent. Tot slot zagen we terugkijkend dat er ook een aantal deelnemers waren waarvoor er geen of weinig sprake is van een grote kans op oplopende schulden voorkomen uithuisplaatsing of meer participatie. Voor deze kleine groep geldt wel dat UHK zorgt voor meer financiële ruimte en daarmee meer kwaliteit van leven.

⁹ LPBL, Evaluatie Huishoudboekje i.o.v. gemeente Utrecht, 2022

¹⁰ Universiteit van Amsterdam: Rapportage Voorkomen Herhaalde Dakloosheid, 2021

4. Resultaat MKBA

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de MKBA. We zetten de (extra) kosten die worden gemaakt af tegen de totale maatschappelijke baten die daar tegenover staan. Deze baten worden net als de kosten uitgedrukt in euro's. Dit geldt ook voor zaken die niet direct een prijskaartje hebben, zoals kwaliteit van leven. In het algemeen geldt dat de (maatschappelijke) baten te bepalen zijn door "hoeveelheid x prijs", bijvoorbeeld "1 persoon uitgestroomd uit de uitkering" x "prijs van de uitkering". Het MKBA-model is dan ook gebaseerd op twee soorten input:

- gegevens over de effectiviteit van de aanpak (*hoeveelheid*);
- informatie over de waarde (*prijs*).

Om de effectiviteit te bepalen is gebruik gemaakt van gegevens van 80 deelnemers, zie voor de resultaten het voorgaande hoofdstuk. Dit hoofdstuk start met een overzicht van de maatschappelijke kosten en baten van Uit het Krijt (4.1), een toelichting op de baten (4.2), en een gevoeligheidsanalyse, inclusief een inschatting van de potentie van het project (4.3).

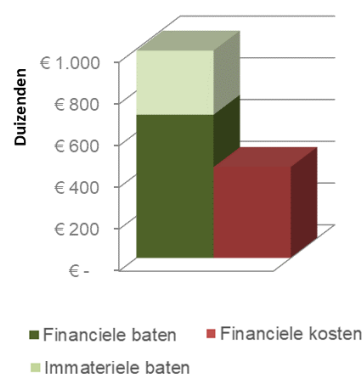
4.1. Resultaten MKBA

Maatschappelijke kosten en baten

Wanneer we de kosten voor 80 deelnemers afzetten tegen de baten resulteert een positief maatschappelijk rendement. De maatschappelijke kosten-batenverhouding is 2,3. Dat wil zeggen dat iedere geïnvesteerde euro ongeveer € 2,30 euro oplevert. Naast de waarde van de afkoop zitten de belangrijkste baten in een toename aan kwaliteit van leven door meer financiële rust en minder stress en voorkomen maatschappelijke kosten, voornamelijk voor de gemeente.

Figuur 4.1. Resultaat MKBA Uit het Krijt

KOSTEN	NCW
Totale kosten	€ 435.800
1. Kosten UHK	€ 435.800
Projectleiding + commissie	€ 80.600
Afgelost bedrag	€ 280.000
Nazorg m.werkers	€ 75.200
2. Kosten agv extra inzetten interventies	€ -
BATEN	
Totale baten	€ 993.300
1. Waarde van de afkoop	€ 280.000
a Voor de schuldeisers	€ 195.000
b Voor de deelnemers	€ 85.000
2. Kwaliteit van leven	€ 306.900
a. Deelnemers	€ 257.800
b. Gezinsleden	€ 49.100
3. Maatschappelijke kosten	€ 337.500
a Nieuw voor oud M.werk RBG	€ 75.200
b Voorkomen SHV	€ 133.700
c. Voorkomen MO-opvang/wonen	€ 61.500
d Voorkomen zorgkosten	€ 67.100
4. Productiviteit	€ 68.900
a Uitstroom naar werk	€ 68.900
Saldo (baten minus kosten)	€ 557.500
Financieel K-B-verhouding	1,6
Maatschappelijk K-B-verhouding	2,3
Saldo gemeente	€ 94.900-

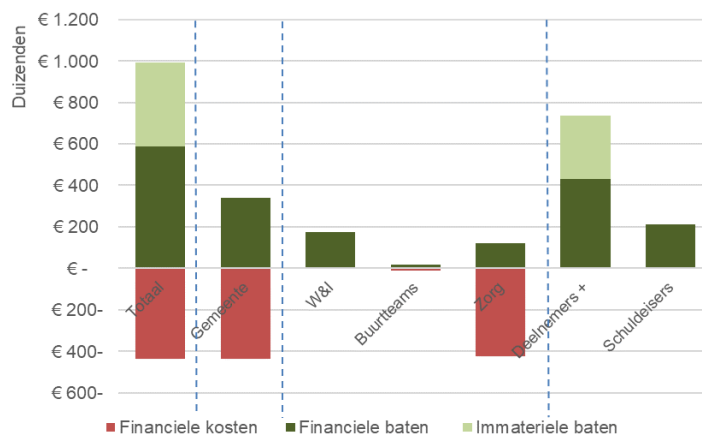
Bron: LPBL

Kosten en baten per partij

Naast de totale maatschappelijke kosten en baten is het in dit geval ook interessant om naar de kosten en baten per betrokken partij te kijken. Onderstaand figuur laat dit zien.

Figuur 4.2. Verdelingseffecten: kosten en baten per actor

Bron: LPBL

Deelnemers en hun gezinsleden zijn de grootste baathebbers. Ook de schuldeisers profiteren van het project. De afgelopen jaren mogelijk gemaakt door het Kansfonds. De verdelingseffecten zijn, vooruitlopend op de mogelijke toekomstige situatie, opgesteld alsof de gemeente de investerende partij is. De voorkomen kosten die er tegenover staan zijn op dit moment nog niet voldoende voor een positief resultaat. Overigens is het in de onderlinge verdeling binnen de gemeente wel interessant om te zien dat de afdeling zorg betaalt en werk & inkomen de meeste baten heeft. Dit zijn, naast voorkomen uitkeringen, voor een groot deel voorkomen kosten voor schuldhulpverlening.

4.2. Toelichting op de baten

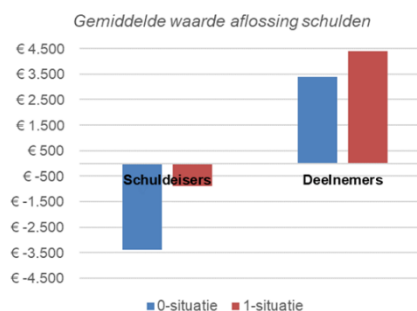
Op hoofdlijnen zijn er dus vier type baten, zie ook het effectenschema in hoofdstuk 2:

1. Waarde van de aflossing
2. Toename kwaliteit van leven a.g.v. minder financiële stress of meer ruimte
3. Voorkomen maatschappelijke kosten
4. Toename productiviteit (uitstroom naar werk)

Hieronder volgt een korte beschrijving per batenpost.

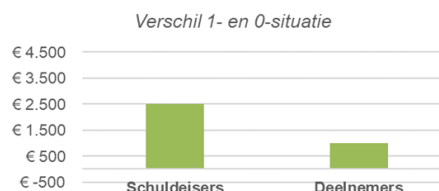
1. Waarde van de aflossing

Tegenover de directe aflossing van de schulden door de gemeente staat een direct baat voor de deelnemers en schuldeisers. Maatschappelijk gezien is het resultaat van de businesscase door deze overdracht dan ook break-even. In de nul situatie, zonder UHK, hebben de schuldeisers een gemiddeld schuldbedrag van € 4.400 euro uitstaan. Ruim 80 procent van de deelnemers heeft wel een vorm van een aflossingsregeling getroffen bij een of meerdere schuldeisers. De inschatting is dat

de schuldeisers zo'n € 1.000 zouden terugkrijgen en dus € 3.400 niet (blauwe staafje in het figuur). Voor de deelnemers geldt andersom dat zij dit bedrag kwijtgescholden krijgen. Mèt het project ziet de situatie er voor beide anders uit. De schuldeisers ontvangen 80 procent terug, dus gemiddeld € 3.500 en de overige 20 procent (€ 900 euro) niet. Voor de deelnemers geldt dat het hele schuldbedrag wordt kwijtgescholden en zij zelf niets meer hoeven af te betalen. Het netto resultaat, het verschil tussen 0- en 1-situatie, laat zien dat de schuldeisers een gemiddelde baat van € 2.500 hebben en de deelnemers van € 1.000.

2. Toename kwaliteit van leven

Het grootste effect van het direct aflossen van de schulden is de afname van de financiële stress. Dit geeft een toename van de mentale gezondheid. We waarderen dit in de MKBA onder de noemer 'Kwaliteit van leven'. Om deze baat in euro's uit te drukken maken we gebruik van Quality Adjusted Life Years (QALY's): een begrip dat afkomstig is uit de gezondheidseconomie en een maat vormt voor de kwaliteit van leven (zie box).

Box 4.3. QALY's

QALY's (Quality Adjusted Life Years) zijn gewonnen gezonde levensjaren, waarbij de kwaliteit van leven wordt uitgedrukt in een getal tussen 0 en 1. Eén staat daarbij voor de waarde van één volledig gezond levensjaar. Een lagere waarde geeft de waarde van leven met een ziekte. Een levensjaar met een waarde van bijvoorbeeld 0,5 QALY betekent dat iemand evenveel waarde hecht aan een jaar met een bepaalde ziekte als aan een half jaar in volle gezondheid. In de QALY indicator zitten ook zaken als levensgeluk of zelfstandigheid. Hoewel QALY's vaak discussie oproepen -zowel over de waarde van een QALY als over het principe- is het gebruik ervan wetenschappelijk gangbaar en goed gefundeerd. Voor het bepalen van de ziektelast worden enquêtes uitgevoerd. Het RIVM heeft hiervoor een lijst met kengetallen per ziekte of aandoening.

Het verlies aan kwaliteit van leven door burn-out en stress is 0,19 en het verlies door financiële onrust is 0,02¹¹. In totaal gaat het afgerond om een winst van ruim 12 gewonnen gezonde levensjaren. We nemen aan dat de helft hiervan toe te schrijven is aan het UHK en de andere helft aan de betrokken maatschappelijk werker vanuit de Regenboog Groep of het buurtteam. Voor MKBA's worden QALY's vaak in euro's gewaardeerd. De bedragen die hiervoor gebruikt worden variëren van € 20.000 tot € 100.000 per gewonnen levensjaar. Inmiddels is hiervoor een richtlijn ontwikkeld waarbij een waarde van € 50.000 wordt voorgeschreven¹². In voorliggende MKBA gebruiken we deze waarde. Aldus in de euro's uitgedrukt is de winst in kwaliteit van leven ruim € 300.000.

3. Voorkomen maatschappelijke kosten

De eerste directe baat onder deze post betreft de *substitutie van de werkzaamheden van de betrokken maatschappelijk werkers*. Zoals ook bij de kosten al aangegeven is het project ingebed in de organisatie. Dit wil zeggen dat de deelnemers al begeleid worden door de maatschappelijk werkers van Uit het Krijt, waardoor dit niet meer in het reguliere maatschappelijk werk gedaan hoeft te worden. Anders gezegd:

¹¹ Bron RIVM ziektelastmodellen en MKBA van overleven naar leven

¹² Werkwijze voor kosten-baten analyse in het sociale domein, Koopmans e.a., 2016.

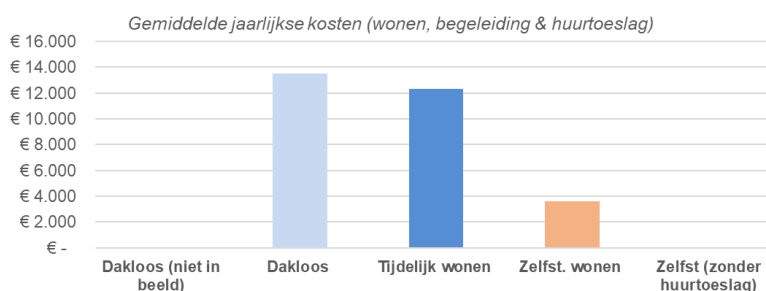

tegenover de kosten van de begeleiding staat een even grote baat. Overigens zijn het in de praktijk dezelfde maatschappelijk werkers.

Op de tweede plaats gaat het om *voorkomen oplopende schulden*. Er is een kleine substitutie op korte termijn voor het opstellen van overzichten en het afsluiten van betalingsregelingen. Wanneer dit bijvoorbeeld door het buurtteam gedaan had moet worden - de inschatting is dat in 10 procent van de gevallen mogelijk was - zijn de voorkomen kosten zo'n € 4.000 (8 deelnemers maal € 500). Zoals eerder toegevoegd zit de baat meer in het voorkomen dat schulden oplopen op de *langere* termijn. In het vorige hoofdstuk is beschreven dat er bij zo'n 30 procent van de deelnemers voorkomen wordt dat dit gebeurt. Een gemiddeld regulier schuldhulpverleningstraject in Amsterdam kost zo'n € 4.500¹³. Daarnaast zijn er ook voorkomen oplopende incassokosten van € 1.700. De totale baat komt daarmee op € 134.000 (dit is inclusief de korte termijn substitutie).

Uit de effectmeting blijkt verder dat er bij 10 procent van de deelnemers sprake is van voorkomen kosten voor maatschappelijke opvang. Het kan gaan om een voorkomen huisuitzetting vanuit een zelfstandige woning of vanuit een tijdelijke woning, of andersom, om het verbeteren van de woonsituatie van een tijdelijke woning naar een regulier zelfstandige woning. Het gemiddelde voorkomen bedrag is € 9.000 per persoon per plek of woning. De totale baat komt daarmee op circa € 61.500.

Figuur 4.4. Gemiddeld jaarlijkse kosten dakloosheid¹⁴, tijdelijk wonen¹⁵ en zelfstandig wonen¹⁶

Bron: Begroting gemeente Amsterdam 2023, monitor dakloosheid Amsterdam, GGD 2023

Tot slot zijn er voorkomen overige zorgkosten. Hiervoor hanteren wij eerder door ons ontwikkelde *zorgconsumptieprofielen* voor de verschillende typen huishoudens die wij onderscheiden¹⁷. Figuur 4.5 laat dit zien. Het geeft de geschatte gemiddelde zorgconsumptie per type huishouden per jaar.

¹³ Bron: LPBL, Versterken sociale basis – financiële ondersteuning, i.o.v. gemeente Amsterdam, 2022

¹⁴ Kosten voor opvang berekend door totale uitgaven aan maatschappelijke opvang, nachtopvang, winteropvang en opvang jongvolwassenen (44,2 miljoen, gemeentebegroting 2023) te delen door het aantal personen dat hier potentieel gebruik maakt (3224, opgave GGD). Dit bedrag van € 13.500 per persoon per jaar valt uiteen in het 'bed' (€ 11.500) en begeleiding (€ 2.000). Deze bedragen zijn getoetst aan de tarieven voor MO in andere grote steden. NB: De gemiddelde kosten voor een *MO-plek per jaar* zijn hoger (ca € 50.000). Het verschil wordt verklaard doordat mensen hier gemiddeld per persoon zo'n 90 nachten per jaar gebruik van maken.

¹⁵ Berekend door de totale jaarlijkse uitgaven (naar schatting 4 miljoen, obv subsidieregister Amsterdam en gemeentebegroting 2023) te delen door het aantal personen dat hier gebruik van maakt (392, opgave GGD). Dit bedrag van € 10.500 valt uiteen in wonen (€ 7.500) en begeleiding (€ 3.000). Daarnaast houden we rekening met gemiddeld €1.800 huursubsidie per persoon per jaar (onder de aanname dat ca de helft van de doelgroep hier recht op heeft).

¹⁶ Hier zijn alleen de kosten voor de huurtoeslag meegenomen, gemiddeld € 3.600 per persoon per jaar.

¹⁷ Zie onder meer LPBL, prognose ondersteuningsvraag sociaal domein, 2017

Figuur 4.5. Zorgconsumptie per type huishouden*

Bron: LPBL * Geen of enkelvoudig (EV), Meervoudig zelfredzaam (MV ZR), Meervoudig niet zelfredzaam (MV NZR)

In de tabel staan zowel de totale kosten per huishouden per jaar (eerste kolom) als de kosten per domein. Voor het opstellen van het zorgconsumptieprofiel zijn gegevens over het zorggebruik in meer dan 60 verschillende geldstromen in kaart gebracht. Links in het figuur staat de verdeling van huishoudens die deelnemen in UHK naar type. Ongeveer een kwart is een gezin, een klein deel (10 procent) betreft een ouder huishouden (hoofdinwoner ouder dan 67 jaar) en de rest zijn huishoudens zonder kinderen, grotendeels alleenstaanden (65 procent). Ongeveer 90 procent heeft te maken met problemen op meerdere leefgebieden. In de MKBA gaan we ervan uit dat voorkomen wordt dat circa 10 procent van de huishoudens escaleert naar een bovengelegen consumptieprofiel. Het gaat hier om een gemiddeld voorkomen bedrag van € 12.000. In totaal gaat het naar schatting om zo'n € 67.100.

4. Toename productiviteit

In de vorige paragraaf hebben we de netto-effectiviteit voor de uitstroom naar werk bepaald. Dit komt neer op gemiddeld 4 personen *extra* naar werk (tussen 3% en 8%). We nemen aan dat de mensen die uitstromen naar werk het minimumloon gaan verdienen (bruto € 22.800) en voor de helft in deeltijd gaat werken. Dat levert voor henzelf een hoger inkomen op, maar ook de gemeente heeft baten. De gemiddelde kosten voor een volledige bijstandsuitkering zijn € 18.000 per jaar¹⁸. Gecorrigeerd voor het percentage dat in deeltijd gaat werken komt dit neer op gemiddeld €12.000 aan voorkomen uitkeringskosten. De totale baten zijn € 68.900 euro, deze nemen we één jaar mee.

4.3. Doorkijk potentie en gevoeligheidsanalyse

De belangrijkste meerwaarde van de uitgevoerde analyse is niet het getal onder de streep maar de mogelijkheden die het opgestelde model biedt voor het doorrekenen van scenario's voor doorontwikkeling, opschaling en verduurzaming. Dit staat centraal in deze paragraaf. We starten met een potentie-scenario en eindigen met een scenario waarin de belangrijkste sleutels of randvoorwaarden voor de effectiviteit van de aanpak naar voren komen. Dit is ook te beschouwen als een gevoeligheidsanalyse op de uitkomsten.

1. Beter selectie en onderhandeling

Terugkijkend is het project UHK uitgebreid met andere mensen dan de economisch stedelijk daklozen. Zo zagen we dat bij aanvang al 40 procent een stabiele woonsituatie had. Ook blijkt uit de analyse van de inkomsten en uitgaven dat er enkele huishoudens zijn die volgens de NIBUD norm voor het sociaal

¹⁸ Inclusief uitvoeringslasten

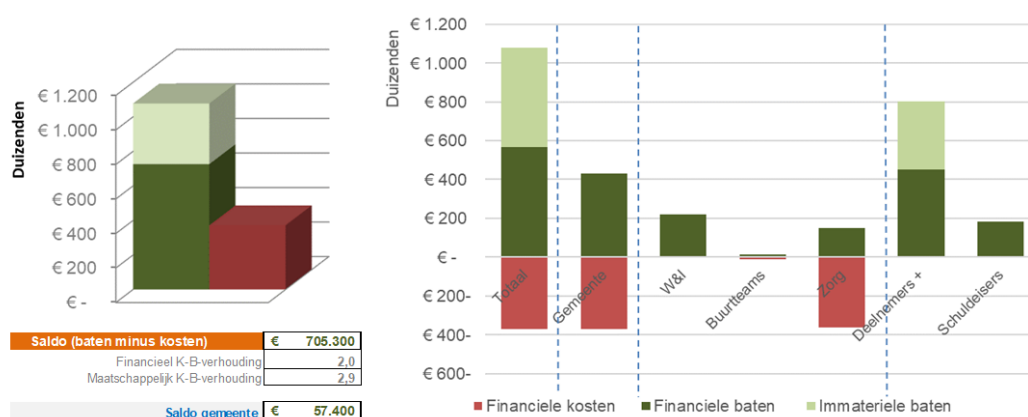

minimum ruimte hebben voor aflossing.¹⁹ Het zijn huishoudens, zoals we eerder bespraken bij de effecten, die een lage kans hebben op escalatie. Er zijn, met andere woorden, in die gevallen geen of weinig voorkomen kosten te verwachten. Deze inschatting vóóraf is belangrijk, met name als het gaat om het rond krijgen van de gemeentebegroting. Aan de andere kant bestaat het risico dat er mensen worden toegelaten tot Uit het Krijt waarvoor het direct aflossen van de ontstane schulden niet passend is en mogelijk te vroeg, omdat de kans op terugval zeer groot is. Het eerder genoemde leereffect ontbreekt in dat geval en daarmee ook de mogelijkheid tot duurzame gedragsverandering.

Selectie van de deelnemers (niet te goed en niet te slecht) is dus een belangrijke factor voor een maatschappelijk impactvolle aanpak. Dat betekent ook dat de samenstelling en werkwijze van de selectiecommissie veel aandacht verdienen. Er moet voldoende kennis zijn van de doelgroep, schuldenproblematiek en het beschikbare aanbod (ook het reguliere en alternatieve). Verder is het van belang om een kritische tegendenker onderdeel te maken van het selectieproces, om een brede en frisse blik te borgen.

We hebben een scenario doorgerekend waarin het percentage mensen dat zelfstandig woont is teruggebracht tot 20 procent. We kiezen nadrukkelijk niet voor nul, want ook als er op dit moment een stabiele woonsituatie is, kan er sprake zijn van een dreigende huisuitzetting. In deze gevallen zijn er dezelfde voorkomen kosten op als bij de dakloze doelgroep. Daarnaast zijn er in dit scenario geen deelnemers die zelf voldoende capaciteit hebben voor aflossen. Tot slot bleek dat het afgelopen jaar het onderhandelingsresultaat is toegenomen en dat het afgeloste bedrag lager lag dan bezien over de hele periode (50% van het schuldbedrag i.p.v. 80%). Ook dit is meegenomen in de doorberekening van de potentie. Onderstaand figuur laat de resultaten zien.

Figuur 4.6. Potentie-scenario Uit het Krijt

Bron: MKBA-model UHK

In dit scenario is het maatschappelijke rendement aanzienlijk. Iedere geïnvesteerde euro levert bijna drie keer zoveel op. Belangrijk is dat in dit scenario ook de businesscase voor de gemeente positief is.

2. Geen duale aanpak, inbedding en nazorg

Terugkijkend zijn er nog enkele beslissende succesfactoren te benoemen. Dat zijn de inbedding van het project in de bestaande organisatie, de duale aanpak door de werkzaamheden van de betrokken

¹⁹ Rapport Commissie Sociaal Minimum, 'Een zeker bestaan', 2023

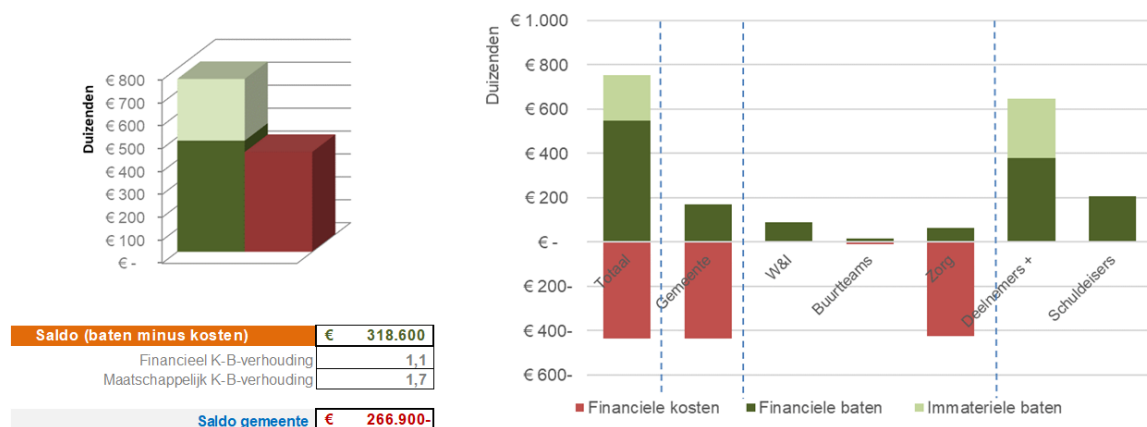

maatschappelijk werkers in combinatie met het aflossen van de schulden en het belang van nazorg (zo lang als nodig is). In een wat-als scenario laten we zien wat het effect is als deze drie factoren ontbreken. We 'draaien' daarbij aan de volgende knoppen van het model (zie ook hoofdstuk 3):

- De voorkomen oplopende schulden zijn 25 i.p.v. 30 procent;
- Er zijn geen *extra* voorkomen kosten voor maatschappelijk opvang;
- Het percentage uitstroom naar werk is 3 i.p.v. 5 procent;
- Het percentage dat uit beeld raakt is geen 10 maar 20 procent.

Onderstaand figuur laat zien wat hiervan de resultaten zijn in termen van maatschappelijk kosten en baten.

Figuur 4.7. Scenario Uit het Krijt – zónder duale aanpak, inbedding en nazorg

Bron: MKBA-model UHK

Duidelijk is dat in dit scenario het maatschappelijk rendement afneemt en dat de aanpak voor de gemeente meer kost dan het oplevert.

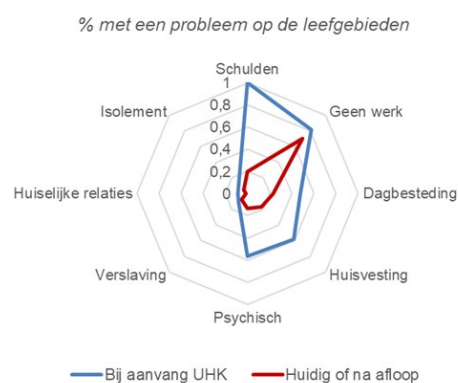

5. Conclusie en advies

Uit het Krijt: een snelle schuldenvrije herstart

Schulden en financiële stress zijn vaak een vliegwieltje voor problemen op andere leefgebieden. Andersom kan oplossen van de schulden dus ook een opstap zijn naar stabilisatie of een verbetering op deze gebieden. Zo heeft het weer schuldenvrij zijn een direct positief effect op (verbetering van) de woonsituatie. Stabiele en overzichtelijke inkomsten en uitgaven zijn immers vaak een voorwaarde voor een (tijdelijke) woning. De mentale ruimte en de ontspanning die ontstaan geven ook letterlijk ruimte in weer meer meedoen. Dat kan zijn op het gebied van dagbesteding, vrijwilligerswerk of betaald werk. Daarom is de Regenboog Groep in 2019 begonnen met het project Uit het Krijt. In eerste instantie voor de groep economisch dak- en thuislozen, die vaak niet in aanmerking komen voor een regulier schuldhulpverleningstraject. Gedurende de looptijd van het project is deze groep ook uitgebreid naar andere kwetsbare groepen met relatief kleine schulden.

Uit het Krijt is het in een snelle procedure in één keer afbetalen van de schulden. Het totaalbudget per deelnemer is maximaal € 5.000 euro. Door deze relatief kleine schuld in een vroeg stadium weg te nemen en de juiste begeleiding en nazorg te bieden, kan iemand snel de draad weer oppakken. Het project is ingebed in een bredere begeleiding vanuit de Regenboog Groep. De maatschappelijk werker die al betrokken is bij een deelnemer blijft ook betrokken voor de nazorg op maat, gedurende minimaal een jaar. Uit de analyse van 80 deelnemers blijkt dat de resultaten zeer positief zijn. Naast de afname van de schulden zijn de grootste effecten zichtbaar op het gebied van weer meedoen (dagbesteding en werk), een verbetering in de woonsituatie (dit kunnen ook kleine stapjes zijn binnen een woonvorm) en de mentale ofwel psychische gezondheid van de deelnemers (zie figuur, waarbij het aandeel mensen met een probleem is aangegeven bij aanvang en na verloop van tijd).

In de opgestelde Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) zijn deze effecten voorzien van een prijskaartje en daarmee vertaald naar maatschappelijke baten. In het kader van de doorontwikkeling en verduurzaming is hierdoor meer zicht op de waarde van het project. De analyse biedt ook een aantal belangrijke aandachtspunten voor de toekomst.

Maatschappelijk zeer rendabel, maar voor de gemeente (nog) niet

Uit de MKBA blijkt dat Uit het Krijt in de huidige opzet maatschappelijk zeer rendabel is. Naast de waarde van de afkoop zitten de belangrijkste baten in een toename aan kwaliteit van leven door meer financiële rust en minder stress en voorkomen maatschappelijke kosten, voornamelijk voor de gemeente. Op dit moment wegen deze voorkomen kosten echter nog niet helemaal op tegen de investering, waardoor de businesscase voor de gemeente niet positief is. De analyse laat zien dat dit voornamelijk komt doordat er een kleine verschuiving is geweest van de doelgroep. Er zijn namelijk ook deelnemers toegelaten waarvoor de kans op escalatie heel laag is. Een betere selectie resulteert in hogere voorkomen kosten.

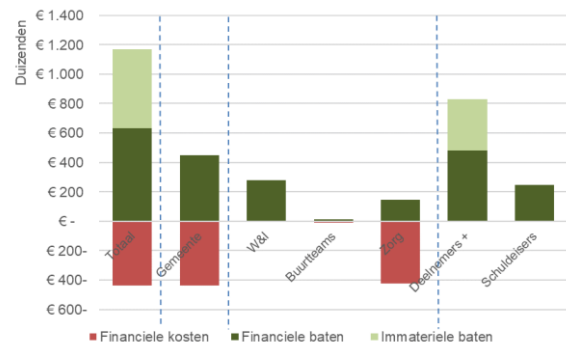

Daarnaast heeft de NVVK-registratie en de komst van een nieuwe projectleider het afgelopen jaar al gezorgd voor scherpere onderhandelingen met de schuldeisers. Over de hele periode lag het afgeloste bedrag 20 procent onder het totale gemiddelde schuldbedrag, maar het afgelopen jaar is dit teruggebracht naar 50 procent. De kosten zijn met andere woorden het afgelopen jaar al gedaald. Een doorrekening in het model van deze lagere kosten laat zien dat de baten voor de gemeente in dat geval nagenoeg opwegen tegen de investering. De financiële businesscase voor de gemeente is dan *break-even*.

Aandachtspunten voor de toekomst: selectie, inbedding en nazorg

Verduurzamen en opschaling naar andere gemeenten is dus zeker aan te bevelen. Mits voldaan is aan de volgende drie aandachtspunten:

1. *Selectie van doelgroepen* door een (kosten)bewustere afweging voor wie Uit het Krijt wordt ingezet. Deelnemers moeten niet te 'goed' zijn, waardoor de kans op (het voorkomen van) hoge maatschappelijke kosten laag is. Andersom kunnen deelnemers ook niet te 'slecht' zijn, vanwege het potentiële lage leereffect en de daarmee gepaard gaande hoge kans op terugval in de schulden. Een aandachtspunt hierbij betreft ook een ethische vraagstuk. Dit gaat over de verantwoording waarom de gemeente voor sommige mensen wel en voor andere de schulden niet direct afbetaalt. Het voorkomen van hoge maatschappelijke kosten rechtvaardigt dit.
2. *Duale aanpak* met een stevige inbedding in bestaande organisatie(s). Praktische ondersteuning, inkomen, stabiliseren van de woonsituatie in combinatie met aflossen van de schulden heeft een duidelijk en groot effect op verschillende leefgebieden. Ook binnen de gemeente is het interessant dat de investering vanuit de afdeling zorg & welzijn zorgt voor een grote baat bij een andere afdeling, werk en inkomen (door voorkomen uitkeringen en voorkomen schuldhulpverlening).
3. *Nazorg op maat* en dit zo lang als nodig. De maatschappelijk werkers blijven voor minimaal een jaar betrokken bij de deelnemers. Ook wordt waar nodig andere zorg of ondersteuning ingezet. Beide zijn gericht op het meer financieel zelfredzaam maken van de deelnemers zodat de kans op terugval, betalingsachterstanden en schulden, voorkomen wordt. Het kan daarbij voorkomen dat een deelnemer een langere tijd ondersteund wordt door een vrijwillig maatje, een vorm van budgetbeheer krijgt of dat de client (ook na het afgesproken jaar) nog maandelijks langs komt bij de betrokken maatschappelijk werker voor de gezamenlijke administratie en het budgetteren.

De uitgevoerde analyse laat zien dat het maatschappelijk rendement van Uit het Krijt zeer groot is. Door te sturen op selectie van huishoudens die veel baat hebben bij deelname kan het maatschappelijk rendement sterk verbeterd worden. Wanneer daarbij de succesfactoren van Uit het Krijt behouden blijven - onderhandeling, inbedding en nazorg - levert één geïnvesteerde euro bijna drie keer zoveel op. Zoals het verdelingsfiguur laat zien is het dan ook voor de gemeente financieel aantrekkelijk: de baten zijn groter dan de kosten. De grootste baathebbers zijn hier duidelijk de deelnemers zelf. Zij zijn direct schuldenvrij, ervaren een toename aan kwaliteit van leven en krijgen daardoor (weer) meer ruimte en toekomst perspectief.

-0-0-0-